

بررسی وضعیت موجود تربیت بدنی از نظر نیروی انسانی، تجهیزات و فضای ورزشی در مدارس ابتدایی استان اصفهان در سال تحصیلی ۸۱-۸۰

الله یار عرب مومنی و دکتر حجت الله نیکبخت

چکیده

در تحقیق حاضر به بررسی و ارزیابی وضعیت موجود تربیت بدنی در مدارس ابتدایی استان اصفهان پرداخته شده است و در این راستا وضعیت نیروی انسانی متخصص، تجهیزات و فضاهای ورزشی مدارس ابتدایی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند.

پژوهش از نوع توصیفی بوده و جامعه‌ی آماری، مدارس ابتدایی استان اصفهان می‌باشند که با استفاده از نمونه‌گیری خوشه‌ای، ۱۴۴ مدرسه به‌عنوان نمونه انتخاب شدند و با استفاده از فرم جمع‌آوری اطلاعات، وضعیت نیروی انسانی (معلم ورزش) تعیین گردید و هم‌چنین با استفاده از چک لیست مشاهده وضعیت تجهیزات ورزشی مدارس نمونه مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفتند. داده‌ها و نتایج حاصل از پژوهش در جداولی به‌صورت فراوانی‌های ساده و درصد مشخص شدند و برای ارائه بهتر نتایج، یافته‌های تحقیق به‌صورت نمودارهایی ترسیم شده است.

مقدمه

در نظام آموزش و پرورش، هدف و منظور اصلی از درس تربیت بدنی و ورزش در مدارس ابتدایی، تغییر اساسی شیوه‌های رفتاری و عجزین‌ساختن زندگی کودک با فعالیت‌های حرکتی هدف‌دار، نشاط‌آور و ماهرانه است. در دنیای پر اضطراب امروز تربیت بدنی و ورزش به‌عنوان یک عنصر مهم در شیوه‌ی زندگی بشر مقام و منزلت خود را به‌دست آورده است، به‌طوری‌که مشارکت فعال در برنامه‌های آن ضامن پیشگیری و حفظ و نگهداری از نابهنجاری‌های فیزیولوژیکی و اجتماعی است. درس تربیت بدنی و ورزش در دوره‌ی ابتدایی باید زمینه و بستر مشارکت مادام‌العمر در فعالیت‌های ورزشی و حرکتی را در الگوهای رفتاری کودک پایه‌گذاری نماید (نمازی زاده، ۱۳۷۱).

جهت نیل به‌اهداف فوق ضرورت دارد که امکانات لازم اعم از

نیروی انسانی متخصص، وسائل و تجهیزات ورزشی و فضاهای ورزشی مناسب و کافی فراهم گردد و این مسأله‌ای است که به‌دلایل گوناگون به آن توجه کافی معطوف نگشته است.

کمبود نیروی انسانی متخصص از عوامل بسیار مهمی است که در تربیت بدنی آموزش و پرورش به‌شدت احساس می‌شود و گماردن معلمانی با سطح تحصیلات زیر دیپلم و دیپلم در دوره‌های ابتدایی، راهنمایی و دبیرستان و داشتن تعداد اندک معلمان فوق دیپلم و لیسانس در مدارس باعث شده تا مدیران مدارس نسبت به درس تربیت بدنی بی‌توجه باشند. با توجه به این کمبود شدید، برنامه‌ریزان تربیت بدنی آموزش و پرورش تاکنون در حل این مشکل بزرگ توفیقی حاصل ننموده‌اند، هر چند راه‌اندازی مراکز تربیت معلم و دوره‌های کوتاه مدت و بلند مدت ضمن خدمت تا حدی به کمبود نیروی انسانی متخصص سر و سامانی داده ولی متأسفانه کمبود آن‌قدر شدید است که هنوز هم اکثر شهرستان‌ها و استان‌ها از دسترسی به نیروهای انسانی متخصص محروم هستند. تحقیقات ارائه شده توسط شیرعلی (۱۳۷۰)، گائینی (۱۳۷۲)، کوزه‌چیان (۱۳۷۵) و محققین بسیار دیگر مؤید این مسأله است که کمبود نیروی انسانی متخصص در تربیت بدنی آموزش و پرورش، مشکل بسیار بزرگی است که برنامه‌ریزان و دست‌اندرکاران در رفع آن توفیق چندانی به‌دست نیاورده‌اند.

کمبود فوق‌بخصوص از نظر معلمان تربیت بدنی و ورزش زن چشمگیرتر می‌باشد. با توجه به این‌که حدود ۴۶ درصد از دانش‌آموزان را دختر تشکیل می‌دهند، لذا مشاهده می‌شود که این

تعداد زیاد دانش‌آموز دختر، با داشتن اندک معلمان زن، عدم تناسب آشکاری را نشان می‌دهد.

یکی دیگر از مشکلاتی که مدارس کشور، بخصوص مدارس ابتدایی با آن مواجه هستند، کمبود شدید تجهیزات و وسائل ورزشی است.

اکثر تحقیقات انجام شده در داخل کشور (شیرعلی، مجتهدی، کاشف) حاکی از آن است که وسایل و تجهیزات ورزشی مدارس ابتدایی با کمبود شدید مواجه بوده و حتی از سطح متوسط نیز پایین‌تر می‌باشد.

مشکل دیگر آنکه اکثر مدارس و آموزشگاه‌ها فاقد فضا و محیط مناسب برای اجرای درس تربیت بدنی می‌باشند. طبق آمار در سال تحصیلی ۱۳۷۶ تعداد فضاهای ورزشی که در اختیار ۱۸/۵ میلیون دانش‌آموز قرار گرفته، ۱۲۵۰ باب بوده است که هر دانش‌آموز فرصت داشته هر صد روز فقط یک بار از این فضاهای ورزشی استفاده کند، این آمار نشان می‌دهد که فضاهای ورزشی موجود، پاسخ‌گوی نیاز دانش‌آموزان نمی‌باشد (اولین گردهمایی مشترک توسعه و تجهیز فضاهای ورزشی ۱۳۷۶).

محققینی هم چون سجادی (۱۳۷۲)، لطیفی (۱۳۷۲) و کریمی (۱۳۶۸) در تحقیقات خود به مشکل فضای ورزشی در مدارس کشور، به‌خصوص مدارس ابتدایی اشاره نموده‌اند و از آن به‌عنوان یک مشکل اساسی در راه اجرای برنامه تربیت بدنی یاد نموده‌اند. از آن‌چه بیان شد، مشخص می‌گردد که مدارس ابتدایی از نظر داشتن نیروی انسانی متخصص، وسایل و تجهیزات ورزشی و فضای ورزشی مناسب و کافی وضعیت مطلوبی ندارند و تا رسیدن به سطح مطلوب و نزدیک شدن به شاخص‌های استاندارد، فاصله زیادی دارند.

از این رو محقق در راستای اهداف فوق به بررسی وضعیت نیروی انسانی، تجهیزات و فضاهای ورزشی در مدارس ابتدایی استان اصفهان پرداخته و از این طریق، موانع، مشکلات و کمبودهای موجود در آموزشگاه‌های ابتدایی استان اصفهان را شناسایی نموده تا با آگاهی و اطلاعات هر چه بیشتر بتواند راه حل‌های مفید و شایسته جستجو کند. امید است نتایج این تحقیق

بتواند در راه پیشرفت تربیت بدنی و ورزش مدارس و در نهایت اعتدالی ورزش کشور و ایجاد سلامتی و تندرستی در افراد جامعه مفید و مؤثر افتد.

هدف کلی پژوهش: هدف کلی این پژوهش، بررسی وضعیت موجود تربیت بدنی (از نظر نیروی انسانی، تجهیزات و فضای ورزشی) در مدارس ابتدایی استان اصفهان می‌باشد.

اهداف اختصاصی

۱ - تعیین و ارزیابی نیروی انسانی (معلم ورزش) در مدارس ابتدایی استان اصفهان.

۲ - تعیین و ارزیابی وضعیت تجهیزات ورزشی در مدارس ابتدایی استان اصفهان.

۳ - تعیین و ارزیابی وضعیت فضاهای ورزشی در مدارس ابتدایی استان اصفهان.

۴ - مقایسه وضعیت نیروی انسانی (معلم ورزش) با استانداردهای موجود.

۵ - مقایسه وضعیت تجهیزات ورزشی با استانداردهای موجود.

۶ - مقایسه وضعیت فضاهای ورزشی با استانداردهای موجود.

۷ - مقایسه وضعیت نیروی انسانی، تجهیزات و فضاهای ورزشی در مدارس ابتدایی پسرانه و دخترانه.

۸ - مقایسه وضعیت نیروی انسانی، تجهیزات و فضاهای ورزشی در مدارس ابتدایی شهری و روستایی.

۹ - بررسی وضعیت وسایل کمک آموزشی در ارتباط با درس تربیت بدنی در مدارس ابتدایی استان اصفهان.

سوالات پژوهش

۱ - وضعیت نیروی انسانی (معلم ورزش) در مدارس ابتدایی استان اصفهان چگونه است؟

۲ - وضعیت نیروی انسانی (معلم ورزش) در مقایسه با استانداردهای موجود چگونه است؟

۳ - وضعیت نیروی انسانی (معلم ورزش) در مدارس ابتدایی پسرانه، دخترانه، شهری و روستایی استان اصفهان چگونه است؟

۴ - وضعیت تجهیزات ورزشی در مدارس ابتدایی استان اصفهان چگونه است؟

۵ - وضعیت تجهیزات ورزشی در مقایسه با استانداردهای موجود چگونه است؟

۶ - وضعیت تجهیزات ورزشی در مدارس ابتدایی پسرانه، دخترانه، شهری و روستایی استان اصفهان چگونه است؟

۷ - وضعیت فضاهای ورزشی در مدارس ابتدایی استان اصفهان چگونه است؟

۸ - وضعیت فضاهای ورزشی در مقایسه با استانداردهای موجود چگونه است؟

۹ - وضعیت فضاهای ورزشی در مدارس ابتدایی پسرانه، دخترانه، شهری و روستایی استان اصفهان چگونه است؟

متغیرهای پژوهش شامل: نیروی انسانی، تجهیزات ورزشی و فضاهای ورزشی می‌باشند.

جامعه‌ی آماری، نمونه و روش نمونه‌گیری

جامعه‌ی آماری: جامعه‌ی آماری این پژوهش شامل کلیه‌ی مدارس ابتدایی (پسرانه، دخترانه، شهری و روستایی) استان اصفهان در سال تحصیلی ۸۱-۸۰ می‌باشد که تعداد آن‌ها حدود ۳۰۰۰ واحد هستند (واحد آمار سازمان آموزش و پرورش استان اصفهان).

نمونه‌ی آماری: نمونه‌ی آماری شامل ۷۲ آموزشگاه ابتدایی پسرانه و ۷۲ آموزشگاه ابتدایی دخترانه در مجموع ۱۴۴ آموزشگاه از آموزشگاه‌های ابتدایی استان اصفهان می‌باشد. روش نمونه‌گیری: روش نمونه‌گیری از نوع خوشه‌ای می‌باشد.

بدین ترتیب که مناطق آموزش و پرورش استان اصفهان برحسب پراکنندگی جمعیت دانش‌آموزی به سه خوشه تقسیم شده، سپس از هر خوشه چهار طبقه برحسب تصادف گزینش گردید. در پایان از هر یک از ۱۲ منطقه انتخاب شده، ۱۲ آموزشگاه ابتدایی (۶ واحد پسرانه و ۶ واحد دخترانه) در مجموعه ۱۴۴ واحد آموزشی به‌طور تصادفی به‌عنوان نمونه انتخاب شدند.

هم‌چنین جهت انتخاب مدارس شهری و روستایی با توجه به‌تعداد مدارس شهری و روستایی در مناطق انتخاب شده (۱۲)

منطقه مورد نظر) از روش نمونه‌گیری تصادفی سهمیه‌ای استفاده شده است.

ابزار جمع‌آوری اطلاعات و روش تجزیه و تحلیل اطلاعات:

۱ - فرم جمع‌آوری اطلاعات جهت بررسی وضعیت نیروی انسانی.

۲ - چک لیست مشاهده جهت بررسی وضعیت تجهیزات و فضاهای ورزشی.

در این پژوهش جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات و نتایج حاصله، از آمار توصیفی برای تنظیم جداول، توزیع فراوانی‌ها و ترسیم نمودارها و تعیین شاخص‌های مرکزی استفاده شده است.

روش

در این پژوهش تنها به‌توصیف شرایط موجود (وضعیت نیروی انسانی، تجهیزات و فضاهای ورزشی در مدارس ابتدایی) پرداخته شده است تا با استفاده از یافته‌های این تحقیق، شناخت شرایط موجود حاصل گردد، بنابراین این پژوهش از نوع توصیفی می‌باشد (سرمد و همکاران، ۱۳۷۹).

بخشی از یافته‌های پژوهش

الف - نتایج مربوط به‌نیروی انسانی متخصص

۱ - تعداد معلمان تربیت بدنی مدارس ابتدایی استان اصفهان ۲۳۱ نفر است که از این تعداد ۱۶۰ نفر (۶۹ درصد) مرد و ۷۱ نفر (۳۰ درصد) زن هستند. این در حالی است که تعداد دانش‌آموزان پسر (۹۵۲۰۶ نفر) با تعداد دانش‌آموزان دختر (۸۹۲۸۲ نفر) تفاوت چندانی ندارند.

۲ - سطح تحصیلات معلمان تربیت بدنی مدارس ابتدایی، حدود یک درصد کمتر از دیپلم، حدود ۵۴ درصد دیپلم، حدود ۲۹ درصد فوق دیپلم و حدود ۱۵ درصد لیسانس است. هم‌چنین حدود ۸۰ درصد معلمان تربیت بدنی مدارس ابتدایی در رشته تربیت بدنی تحصیل نکرده‌اند.

۳ - نسبت معلمان تربیت بدنی به‌دانش‌آموزان در مدارس ابتدایی، یک معلم در مقابل ۷۹۸ دانش‌آموز است. در حالی که بر

۱ - هیچ یک از مدارس ابتدایی استان اصفهان، دارای سالن و استخر شنا جهت استفاده دانش‌آموزان از آن‌ها در ساعات ورزش نیستند.

۲ - فضاهای ورزشی روباز اکثر مدارس نیز، قسمتی از حیاط مدرسه بوده که فقط یک رشته‌ی ورزشی خاص، در آن‌ها اجرا می‌شود.

۳ - به‌طور کلی زمین‌های ورزشی اکثر مدارس ابتدایی استان اصفهان، از نظر کیفی در سطح متوسطی قرار دارند.

۴ - به‌طور کلی تنها حدود نیمی از مدارس دارای حیاطی با وسعت بیشتر از ۴۰۰ متر مربع هستند.

۵ - به‌طور کلی میانگین سرانه‌ی فضای ورزشی دانش‌آموزان ابتدایی در استان اصفهان ۳ متر مربع می‌باشد که این سرانه در مدارس پسرانه ۳/۵۴ متر مربع، در مدارس دخترانه ۲/۴۴ متر مربع، در مدارس شهری ۲/۲۵ متر مربع و در مدارس روستایی ۵/۳۰ متر مربع است (حداقل سرانه‌ی فضای ورزشی هر دانش‌آموز در ساعت درس تربیت بدنی، دو متر مربع است)

بخشی از پیش‌نهادهای

۱ - فراهم نمودن، زمینه‌ی جذب فارغ‌التحصیلان تربیت بدنی در آموزش و پرورش و استفاده از آنان در مدارس ابتدایی.

۲ - توزیع معلمان تربیت بدنی در سطح استان، به‌نحو متعادل و هماهنگ در تمامی مناطق و نواحی به‌گونه‌ای که مناطق روستایی و محروم از معلمان تربیت بدنی محروم نمانند.

۳ - برگزاری دوره‌های تخصصی تربیت بدنی، برای معلمان ثابت در مدارس ابتدایی.

۴ - افزایش سرانه‌ی ورزشی دانش‌آموزان تا چند برابر وضعیت موجود.

۵ - استفاده از اماکن و تأسیسات سایر ارگان‌ها با اتخاذ سیاست‌های مناسب.

۶ - تهیه‌ی وسایل و تجهیزات ورزشی با قیمت مناسب و کیفیت خوب.

۷ - توصیه و اتخاذ برنامه‌های مناسب، جهت حداکثر استفاده

اساس استانداردهای موجود این نسبت یک معلم در مقابل ۳۶۰ دانش‌آموز می‌باشد. این موضوع حاکی از آن است که معلمان تربیت بدنی موجود فقط برای نیمی از مدارس کافی است و به‌حدود دو برابر تعداد موجود، معلم تربیت بدنی در مدارس ابتدایی نیاز است.

۴ - نسبت فوق در مدارس پسرانه، یک معلم در مقابل ۵۹۵ دانش‌آموز در مدارس دخترانه، یک معلم در مقابل ۱۲۵۷ دانش‌آموز، در مدارس شهری، یک معلم در مقابل ۷۳۴ دانش‌آموز و در مدارس روستایی یک معلم در مقابل ۱۱۱۴ دانش‌آموز است.

ب - نتایج مربوط به وسایل و تجهیزات ورزشی

۱ - مدارس ابتدایی، از نظر داشتن وسایل و تجهیزات و مطابقت آن‌ها با معیار اداره کل تربیت بدنی، در وضعیت نامطلوب قرار دارند. به‌طوری که این مدارس با کمبود شدید وسایل و تجهیزات ورزشی رو به‌رو هستند.

۲ - وسایل و تجهیزات ورزشی موجود در مدارس ابتدایی، از نظر وضعیت کیفی در سطح متوسطی قرار دارند.

۳ - به‌طور کلی امکانات ورزشی در گروه‌های تحت بررسی کمتر از معیار اداره کل تربیت بدنی بوده که برای اجرای مناسب درس تربیت بدنی کافی نمی‌باشد.

۴ - مدارس پسرانه از نظر داشتن پایه بسکتبال، میز تنیس روی میز، میله بارفیکس و جعبه انعطاف‌پذیری مطابق با معیار اداره کل تربیت بدنی نسبت به مدارس دخترانه وضعیت مطلوب‌تری دارند. در حالی که مدارس دخترانه از نظر داشتن تشک (۱×۲)، ابزار بازی‌های دبستانی و پارک بازی، مطابق با معیار اداره کل تربیت بدنی نسبت به مدارس پسرانه وضعیت مطلوب‌تری دارند.

۵ - مدارس شهری و روستایی از نظر داشتن وسایل و تجهیزات ورزشی، مطابق با معیار اداره کل تربیت بدنی، با کمبود شدید رو به‌رو هستند. ضمن آن که این کمبود در مدارس روستایی محسوس‌تر است.

۶ - هیچ یک از مدارس ابتدایی، دارای وسایل کمک آموزشی (ورزشی) نیستند.

ج - نتایج مربوط به فضاهای ورزشی